

europes audiovisueel beleid en de beperkte interne stroom van tv-programma's

een internationale diachronische flow-studie
rond fictie

daniël biltereyst

INLEIDING

Zelden kwam de crisis in de Europese audiovisuele sector scherper voor het voetlicht dan tijdens de G.A.T.T.-vrijhandelsgesprekken ('General Agreement on Tariffs and Trade') eind 1993. Tijdens de beruchte laatste maanden van de Uruguay-ronde eind 1993 waren het voor eenmaal niet de zo delicate landbouw- of textielindustrie, maar wel de Europese audiovisuele sector die het grote struikelblok vormde en die wekenlang het (cultuur-)politic debat beheerste.¹ Ook in een recent groenboek over het audiovisueel beleid in de Unie (EC, 1994a) stond die crisis centraal en zetten de EU-beleidsmakers de belangrijkste *structurele gebreken en problemen* van de sector op een rijtje. De diagnose luidde: de Europese produktiestructuren zijn zwak; er is een nijpend gebrek aan goede, uitgebalanceerde programmacatalogi; er is een spectaculaire daling in het marktaandeel van de Europese film; het is bijzonder moeilijk om stevige financiële investeringen aan te trekken; en de sector is op een vernietigende wijze gefragmenteerd in verschillende nationale deelmarkten.

Dit groenboek steunde voor een groot deel op een nog kritischer rapport dat in opdracht van de EU werd opgesteld door een groep professionals uit de Europese audiovisuele industrie (Think-Tank, 1994). Opvallend in deze analyse was dat de professionele denktank het Europees beleid zelf scherp op de korrel nam: er zou immers een onduidelijke overlapping zijn van talloze regionale, nationale en supranationale steunmaatregelen, terwijl de veelheid aan subsidiemechanismen 'lame-duck menta-

lities' dreigt te creëren, hetgeen de sector vleugellam zou maken (ibid.:27-28; EC, 1994a:11).

Deze nadelige effecten van het beleid vormen op zichzelf natuurlijk niet de oorzaak van de crisis, maar ze beklemtonen wel de beperkte effectiviteit van het beleid. Ze tonen ook aan dat het doel van het EU-beleid verder af is dan ooit: bij verschillende gelegenheden werd herhaald dat het doel is (was) om de interne produktie en distributie van Europese audiovisuele goederen zodanig te versterken, dat de Europese tv- en filmsector uitgroeit tot één van de krachtigste ter wereld. Of ook om een audiovisuele sector te creëren, die 'can compete on world markets and help European culture to flourish and create jobs' (EC, 1994a:43; ibid., 1993b). Dit laatste werd enkele jaren terug geschat op een totaal van 2 miljoen nieuwe jobs tegen het jaar 2000 (EC, 1994a:18).

Eén van de kernproblemen van de Europese av-industrie is zonder twijfel het *beperkte verkeer van films en tv-programma's binnen de Unie*. Ondanks alle beleidsinspanningen om de binnengrenzen op te heffen en een betere circulatie mogelijk te maken,² blijft het av-verkeer tussen de verschillende EU-lidstaten gering. In die context worden nogal eens vragen gesteld bij de impact van de richtlijn 'TV zonder Grenzen', die stipuleerde dat de lidstaten 'where practicable' erover zouden moeten waken dat de 'broadcasters reserve for European works (...) a majority proportion of their transmission time, excluding the time appointed to news, sport events, games, advertising and teletext services' (Council, 1989, art. 4). In het verleden werden de geloofwaardigheid, de wettelijke afdwingbaarheid en de efficiëntie van deze en andere EU-beleidsmaatregelen om het zgn. grensoverschrijdend verkeer van Europese av-goederen te stimuleren, al vaak op de korrel genomen.³

Alhoewel vooral de hele problematiek van de impact van de quota-regeling over het meerderheidsaandeel van Europese av-goederen al een hele tijd ter discussie staat, is het *empirische inzicht bijzonder beperkt*. Eén manier om zicht te krijgen op de impact van het EU-beleid terzake, is de betrokken beroepssector zelf te bevragen. Deze procedure werd enkele jaren terug gevolgd, toen het MEDIA-programma zelf werd geëvalueerd aan de hand van interviews met vertegenwoordigers van de av-sector, met leden van de adviescommissies en met allerlei verantwoordelijken van het MEDIA-programma zelf (EC, 1993a:8). Alhoewel deze procedure nuttig kan zijn, valt het sterk te betwijfelen of het wel de meest geschikte manier is om beleidsmaatregelen te evalueren, gezien de te grote betrokkenheid van de geïnterviewden.⁴

De ultieme test echter voor een zo duidelijk beleidsdoel als de stimulering van het grensoverschrijdend verkeer van Europese programma's, is

natuurlijk te kijken naar de concrete evoluties op het terrein. En net hier wringt het schoentje. Het recente groenboek geeft dit ook openlijk toe, en stelt dat er een bijzonder groot gebrek is aan 'essential indicators' en 'reliable data':

With a view to increased cross-border distribution of programmes and enhanced impact on structures, a number of questions need to be asked. (...) What is the proportion of European works that would not have been broadcast if there had been no legal obligation? (...) What is the proportion of non-national material in the European works broadcast? There are no reliable data to support an answer to this question. (EC, 1994a:26)

In dit artikel presenteren we enkele essentiële empirische indicatoren, die van belang zijn om een antwoord te formuleren op de cruciale vraag naar de *impact van het beleid op het grensoverschrijdend verkeer van tv-programma's in West-Europa*. We gebruiken hiervoor gegevens van een internationaal georiënteerde, vergelijkende flow-studie met betrekking tot de in- en uitstroom van fictieprogramma's in een tiental Europese landen tijdens de jaren 1990 en 1993. De keuze van deze jaren is gebaseerd op de redenering dat de richtlijn 'Televisie zonder Grenzen', aanvaard op 3 oktober 1989, slechts twee jaar later operationeel was. Men kan dan veronderstellen dat de richtlijn pas na enkele jaren, vooral dan vanaf 1992 en zeker 1993, enig effect kon ressorteren.

Alvorens de gegevens van dit Europees vergelijkend flowonderzoek te presenteren en te analyseren, geven we kort de redenen aan waarom we ons concentreren op fictie enerzijds, en op kleine Westeuropese landen en regio's anderzijds.

METHODOLOGIE: VERANTWOORDING VAN STEEKPROEF EN METHODEN

Concentratie op fictie

Algemene flow-studies in verband met de instroom van tv-programma's in Europa geven aan dat men de crisis in de Europese programma-industrie vrij precies kan afbakenen, zowel geografisch, als wat de categorieën betreft (o.a. Varis, 1985). Zo is het duidelijk dat de richtlijn 'Televisie zonder Grenzen' in hoofdzaak bedoeld is om de externe (lees: Amerikaanse) invoer van vooral entertainment en meer specifiek *fictie* te beperken. Ook tijdens de G.A.T.T.-onderhandelingen van eind 1993 werd deze categorie aangeduid als cruciaal, zowel in economisch, als in cultu-

reel opzicht. Het belang van fictie blijkt ook uit de aard van de steunmaatregelen in het MEDIA-programma. Zo voorziet het SCRIPT-project b.v. expliciet in leningen voor de ontwikkeling van fictieprojecten voor film en televisie (EC, 1994b:25).

Deze klemtoon op de productie en distributie van fictie past trouwens perfect in de beleidsdoelstelling om de Europese programmaindustrie tot ontwikkeling te brengen en zo de werkgelegenheid in de sector te stimuleren. Naast culturele argumenten (Van Poecke en Van den Bulck, 1994) gebruiken Europese beleidsmakers overigens meestal zeer duidelijke economische redenen om het strategisch belang van fictie en drama te onderlijnen. Als een populaire, uitermate dure en arbeidsintensieve categorie neemt fictie een zeer groot aandeel van de totale zendtijd voor haar rekening: afhankelijk van het type zender varieert dit van 25 tot 50% (zie Biltereyst, 1992; De Bens et al., 1992). De vraag naar populair dramamateriaal wordt, alleen al voor zenders in de EU, geschat op meer dan 160.000 uur, en dit cijfer stijgt exponentieel gezien het competitieve karakter van de Europese audiovisuele sector (Eurostat, 1994:12). Een andere cruciale reden om zich te concentreren op fictie, is te verwijzen naar het hoge aandeel van niet-Europese import: voor geen enkele andere categorie ligt het importaandeel hoger. Dit vertaalt zich zeer scherp in het handelsdeficit voor fictieel materiaal, dat werd berekend op zowat 1,3 miljard ECU ten voordele van de Verenigde Staten (ibid.). Voor heel wat zenders wordt het aandeel van VS-drama geschat op meer dan 50% - een aandeel dat sterk kan schommelen, afhankelijk van het taalgebied, de lokale productiecapaciteit, de graad van competitiviteit in een bepaalde regio, enz. (Dyson en Humphreys, 1990:20; Lange en Renaud, 1994:111-3).

Kleine landen en taalgemeenschappen

Om deze laatste reden concentreren we ons in dit onderzoek op de meest problematische regio's wat de afhankelijkheid van import betreft. Zoals openlijk aangegeven door de Europese beleidsmakers (EC, 1994a:20, 37, 46; zie ook Think Tank, 1994:1) vormen kleine landen en regio's met geringe productiecapaciteiten, werkzaam in een beperkt taalgebied, de meest problematische categorie. Vroeger flowonderzoek gaf al duidelijk de *structurele verschillen* aan tussen deze groep en landen met belangrijke produktiemogelijkheden zoals Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en Italië (Biltereyst, 1992; Sepstrup, 1989). Laatstgenoemde landen zouden ongeveer één vierde van de Europese interne circulatie van fictieprogramma's voor hun rekening nemen, terwijl de export van kleine lan-

den en taalgemeenschappen zeer beperkt is. Een ander belangrijk verschil tussen beide groepen is dat het fictieaanbod van zenders in kleine landen/taalgemeenschappen een meer gediversifieerd karakter vertoont, wat de herkomst betreft. Zenders in grote landen kennen een meer gepolariseerd aanbod tussen enerzijds VS-drama en lokale fictie anderzijds. Het onderzoek naar de instroom en de consumptie van fictie gaf ook aan dat naast structurele determinanten, vooral *taal- en culturele proximitéit* bijzonder belangrijk is om de interne circulatie van programma's te begrijpen. Voor EU-beleidsmakers vormt dit element meteen één van de grote struikelblokken voor de ontwikkeling van de Europese programma-industrie:

Besides the obvious structural defects in the European audiovisual industry, observers over the last 30 years have generally pointed to the linguistic and cultural diversity of Europe to explain or justify its permanent state of crisis and underdevelopment. (...) New technical possibilities must be used to the full in order to remove partitions between national markets and enable programmes to cross borders (...) If the industry is to benefit from the European market, investment in dubbing and subtitling is a priority requirement. (EC, 1994a:20)

Volgens de EU-beleidsmakers kunnen deze taal- en culturele barrières slechts overstegen worden door middel van grootscheepse investeringen in nieuwe technologieën, die een hoge kwaliteit kunnen waarborgen inzake dubbing en ondertiteling.

Internationale, diachronische flow-studie

Het onderzoek waarover we in dit artikel rapporteren, plaatst zich uitdrukkelijk binnen de traditie van zgn. internationale (tv-)flow-studies - een traditie waarin men een drietal belangrijke tendensen kan waarnemen sinds de groots opgezette UNESCO-studies van de jaren '70 en '80 (Nordenstreng en Varis, 1974; Varis, 1985). Zo is er sedert de jaren '80 een onmiskenbare trend om zich verder te concentreren en specialiseren in één bepaald genre of programmacategorie, zoals b.v. fictie (b.v. IIC, 1988; Larsen, 1990). Een tweede tendens in de flow-studies-traditie is om niet alleen de mate van de in- en uitstroom van tv-programma's te inventariseren, maar om ook indicatoren omtrent de consumptie van die programma's te gaan inventariseren (cf. Antola en Rogers, 1984; Biltereyst, 1992; Collins, 1990:238-41; Sepstrup, 1989; Sepstrup en Goonasekera, 1994; Straubhaar, 1983; *ibid.*, 1991; Straubhaar en Viscasillas, 1991). Een derde duidelijke richting, die pas recentelijk tot ontwikkeling is gekomen binnen de flow-studies-traditie, is het invoeren van een histo-

rische dimensie in de gegevens (b.v. Hellman en Sauri, 1994). Al deze tendensen in recente internationale flow-studies zijn hoofdzakelijk bedoeld om de aard, de omvang en de redenen van de ongelijke internationale stroom van tv-programma's te begrijpen.

Steekproef en methoden

Rekening houdend met al deze methodologische bedenkingen plaatst dit onderzoek zich uitdrukkelijk binnen deze traditie, en presenteert het zich als een internationaal georiënteerde, vergelijkende flow-studie met een duidelijke diachronische ingesteldheid. In dit onderzoek brengen we de gegevens samen van de instroom en consumptie van fictieprogramma's bij 18 Europese zenders gedurende de jaren 1990 en 1993.⁵

De gegevens werden verzameld op basis van enquêtes, die verstuurd werden naar de studiediensten van de verschillende zenders, waarbij vooral gepeild werd naar de globale zendtijd, de zendtijd en de herkomst van fictieprogramma's, en de populariteit ervan. In tegenstelling tot de meeste flow-studies gaat het hier niet om gegevens op basis van een beperkte steekproef (van b.v. enkele weken), maar wel om de gegevens voor een heel jaar. 'Fictie' werd gedefinieerd als een brede categorie, met daarin plaats voor zowel speelfilms als tv-films, fictionele series en serials.

De meeste van de 18 onderzochte zenders bevinden zich binnen de EU, m.n. de twee Belgische cultuurgemeenschappen, Denemarken, Nederland en Portugal. Daarnaast werden ook gegevens opgenomen van landen die (in 1993) geen deel uitmaakten van de EU, m.n. Oostenrijk, Noorwegen, Zweden en Zwitserland. Gezien de sterke federalistische ontwikkelingen in Spanje, werden ook gegevens verzameld van de Catalaanse zender TVC.

Voor alle (analytische) duidelijkheid dient er hier op gewezen te worden dat de respons van commerciële zenders op de vragenlijst betrekkelijk laag of van bedroevende kwaliteit was. Zoals het overzicht in tabel 1 aangeeft, is er een overwicht van publiekrechtelijke stations. Bij de analyse dient men er rekening mee te houden dat, zoals eerder flow-onderzoek aangaf, commerciële zenders veelal meer fictie en meer VS-import vertonen dan publiekrechtelijke zenders (Biltreyst, 1992; CIT, 1990; IIC, 1988:21).

Tabel 1 : Globale output en fictie-output (1990, 1993)

Land/streek Kanaal	Globale output 1990 (uren)	Globale output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Fictie-output 1990 (uren)	Fictie- output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	% fictie in globale output 1990	% fictie in globale output 1993	Vershil 90/93 (%)
Oostenrijk									
ORF (2 kanalen)	10.903	10.827	-0,7	1.919	3.995	108,2	17,6	36,9	19,3
België: Vlaanderen									
BRTN1	2.915	3.489	19,7	755	1.406	86,2	25,9	40,3	14,4
BRTN2	1.379	1.590	15,3	182	353	94,0	13,2	22,2	9,0
VTM	2.922	3.898	33,4	1.230	1.879	52,8	42,1	48,2	6,1
België: Franstalig gedeelte									
RTBF	4.838	6.454	33,4	1.016	2.020	98,8	21,0	31,3	10,3
Denemarken									
DR	3.137	3.246	3,5	1.192	1.003	-15,9	38,0	30,9	-7,1
Nederland									
Openbare tv (3 kanalen)	8.744	10.484	19,9	2.251	2.013	-10,6	25,7	19,2	-6,5
Noorwegen									
NRK	3.164	3.372	6,6	503	617	22,7	15,9	18,3	2,4
Portugal									
RTP (2 kanalen) **	11.081	12.905	16,5	3.690	4.762	29,1	33,3	36,9	3,6
Spanje (Catalonië)									
TVC (2 kanalen)	n/b	10.751	n/b	n/b	3.580	n/b	n/b	33,3	n/b
Zweden									
SR (2 kanalen)	n/b	7.661	n/b	n/b	1.716	n/b	n/b	22,4	n/b
Zwitserland									
SRG (DRS)	5.518	5.458	-1,1	1.655	1.752	5,9	30,0	32,1	2,1
Som (uren) *	54.601	61.723	13,0	14.393	19.800	37,6	-	-	-
Som (uren)	-	80.135	-	-	25.096	-	-	-	-
Gemiddelde per kanaal *	3.900,1	4.408,8	13,0	1.028,1	1.414,3	37,6	26,3	31,6	5,4
Gemiddelde per kanaal	-	4.217,6	-	-	1.320,8	-	-	31,0	-
Aandeel in globale output (%) *	-	-	-	26,4	32,1	5,7	-	-	-
Aandeel in globale output (%)	-	-	-	-	31,3	-	-	-	-

* Gegevens voor alle kanalen, behalve TVC en SR (geen gegevens voor 1990 beschikbaar)

** Canal 1 en TV2

n/b Gegevens niet beschikbaar

ANALYSE

Globale zendtijd en zendtijd voor fictie

Alvorens te kijken naar de veranderingen in het aanbod van fictie, is het noodzakelijk een zicht te krijgen op de globale zendtijd. In de literatuur wordt vaak aangegeven dat de toenemende competitie en commercialisering de zenders ertoe dwingen om nieuwe time-slots te gaan aanboren, waardoor het globale tv-aanbod gevoelig toeneemt. Dit blijkt ook uit de gegevens in tabel 1 m.b.t. de globale zendtijd en die voor fictie.

Tijdens de periode 1990/93 steeg de totale output met 13%. Dit komt neer op een groei van zowat 3.900 uur per kanaal in 1990 (of meer dan tien uur per dag) naar 4.409 uur in 1993 (of meer dan twaalf uur per dag). Deze toch wel vrij spectaculaire groei is het sterkst bij de Vlaamse commerciële zender VTM (+ 33,4%) en bij de RTBF (+ 33,4%). Enkel bij de Oostenrijkse publieke omroep ORF en de Duitstalige Zwitserse zender DRS merkt men een lichte daling.

Output en programmatorisch gewicht van fictie

Deze toename in de globale zendtijd kan echter voor een groot deel op de rekening geschreven worden van de groei in het aanbod van fictioneel materiaal (tabel 1). Gedurende de periode 1990/93 steeg de globale fictie-output van een jaarlijks gemiddelde van 1.028 uur (of zowat drie uur per dag) naar 1.414 uur (of bijna vier uur). Deze expansie van fictie komt dus neer op zowat 37,6% in drie jaar tijd. De meest spectaculaire toename vindt men bij het Oostenrijkse ORF (+108,2%), de RTBF (+98,8%) en beide BRTN-kanalen (86,2% voor TV1, 94% voor TV2). Enkel in Nederland en Denemarken merkt men een eerder neergaande tendens (respectievelijk -15,9% en -10,6%).

Deze toch wel erg aanzienlijke groei in de fictievoorziening spiegelt zich ook af in het programmatorisch gewicht ervan. Ook al is de totale zendtijd sterk toegenomen (+13%), ziet men een stijging in het aandeel van fictie: van 26,4% in 1990 naar 32,1% in 1993, of een relatieve stijging van 5,7%. Vooral bij commerciële zenders zoals VTM (48,2%) is het aandeel van dramatisch materiaal zeer hoog. De hoogste aandelen merkt men in Vlaanderen (VTM; BRTN-TV1: 40,3%), Oostenrijk (36,9%) en Portugal (+36,9%).

Deze basisgegevens onderlijnen nogmaals het groot kwantitatief programmatisch belang van fictioneel materiaal voor stations in (kleine) Europese landen. Een centrale vraag in dit artikel is dan of deze expansie al dan niet ten goede is gekomen aan Europese producenten.

Tabel 2: Output van lokale en Europese fictie (1990, 1993)

Land/streek Kanaal	Eigen fictie			Geïmporteerde Europese fictie			Totale Europese fictie		
	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)
Oostenrijk									
ORF (2 kanalen)	165	303	83,6	n/b	1.655	n/b	n/b	1.958	n/b
België: Vlaanderen									
BRTN1	62	220	254,8	254	306	20,5	316	526	66,5
BRTN2	3	28	833,3	37	90	143,2	40	118	195,0
VTM	28	226	707,1	50	101	102,0	78	327	319,2
België: Franstalig gedeelte									
RTBF	27	35	29,6	492	991	101,4	519	1.026	97,7
Denemarken									
DR	239	207	-13,4	516	298	-42,2	755	505	-33,1
Nederland									
Openbare tv (3 kanalen)	267	341	27,7	609	516	-15,3	876	857	-2,2
Noorwegen									
NRK	44	61	38,6	189	291	54,0	233	352	51,1
Portugal									
RTP (2 kanalen) **	171	559	226,9	1.138	1.407	29,1	1.309	1.966	50,2
Spanje (Catalonië)									
TVC (2 kanalen)	n/b	272	n/b	n/b	631	n/b	n/b	903	n/b
Zweden									
SR (2 kanalen)	n/b	565	n/b	n/b	369	n/b	n/b	934	n/b
Zwitserland									
SRG (DRS)	98	96	-2,0	688	879	27,8	786	975	24,0
Som (uren) *	1.104	2.076	88,0	3.973	4.879	22,8	4.912	6.652	35,4
Som (uren)	-	2.913	-	-	7.534	-	-	10.447	-
Gemiddelde per kanaal *	78,9	148,3	88,0	331,1	406,6	22,8	409,3	554,3	35,4
Gemiddelde per kanaal	-	161,8	-	-	418,6	-	-	580,4	-
Aandeel in fictie-output (%) *	7,7	10,5	2,8	31,9	30,9	-1,0	39,4	42,1	2,7
Aandeel in fictie-output (%)	-	11,6	-	-	30,0	-	-	41,6	-

* Berekeningen voor alle kanalen met gegevens voor 1990 en 1993 (TVC en ST overall uitgezonderd; ORF uitgezonderd bij 'geïmporteerde Europese' en 'Europese fictie')

** Canal 1 en TV2

n/b Gegevens niet beschikbaar

Import versus lokale producties

Eén van de meest opvallende resultaten van de opsplitsing van de gegevens volgens herkomst, is dat het *aanbod van lokaal drama explosief is gestegen*. Dit is des te opvallender gezien de zeer hoge kostprijs van drama, de betrekkelijk lage productiecapaciteiten, evenals de financiële en budgettaire beperkingen van zenders in kleine landen/taalgebieden (Biltreyst, 1995b). Ondanks deze structurele moeilijkheden groeide het aanbod van lokaal drama bij de onderzochte stations met zowat 88% (zie tabel 2). Tijdens de periode 1990/93 ging het gemiddeld aanbod van 13 minuten per dag en per kanaal naar 24 minuten - of op jaarbasis van 79 naar 148 uren.

Deze expansie was vooral groot bij het Portugese RTP (+ 226,9%) en in Vlaanderen, waar de open en sterk competitieve markt een grote stimulans betekende voor de productie van populair lokaal drama: bij VTM (dat pas in 1989 werd opgestart) groeide het aanbod eigen fictie van 28 uur in 1990 naar 226 uur drie jaar later. Als reactie op dit fictiegeweld ging ook de BRTN het aanbod sterk opdrijven: op TV1 ging het eigen fictieaanbod van 62 naar 220 uur, of een toename van 254,8%. Ook in andere landen, zoals Oostenrijk, Nederland en Noorwegen, tekende zich eenzelfde tendens af.

Deze opvallende toename van eigen producties weerspiegelt zich ook in het procentueel aandeel binnen de globale fictie-output, waar er een stijging is van 7,7% naar 10,5%. Deze relatief spectaculaire groei betekent echter niet dat er een daling zou zijn van de import: in relatieve zin mag er dan al een daling zijn van importfictie (van 92,3% naar 89,5%), maar in *nominale zin* is er een stevige toename. De gegevens in tabel 2 leren ons dat de import van fictie bij de veertien zenders groeide van 13.289 uur in 1990 naar 17.724 uur drie jaar later (of een stijging van 33,3%).

Niet-nationale Europese import

Rekening houdend met de verschillende beleidsinspanningen om de interne flow te doen toenemen binnen de Unie, is het van belang om te kijken naar het aandeel en de herkomst van de Europese import. Een eerste bevinding van tabel 2 is dat er inderdaad een duidelijke toename is van de *niet-nationale Europese import*. Voor de twaalf zenders in tabel 2 werd deze toename berekend op 22,8%, gaande van 3.973 uur in 1990 naar 4.879 drie jaar later.

Deze nominale groei van de niet-nationale Europese import weet echter geen gelijke tred te houden met de globale toename in het fictieaanbod.

Er is dan ook in relatieve zin een daling in de Europese import. Deze procentuele afname is beperkt (-1%), en loopt van 31,9% naar 30,9%.

In het kader van de *EU-beleidsinspanningen* is het echter zeer opvallend dat deze daling in het aandeel van niet-nationale Europese import net zeer groot is bij een aantal stations binnen de Unie. Zo is de relatieve daling het grootst bij de publieke zenders in de lidstaten Denemarken (-42,2%) en Nederland (-15,3%). Daartegenover staat dat het hoogste aandeel van niet-nationale Europese fictie te vinden is bij de zenders buiten de EU, zoals bij de Zwitserse DRS (50,2%), de Noorse NRK (47,2%) en de Oostenrijkse ORF (41,1%) (zie tabel 6). In andere landen en vooral in een aantal EU-lidstaten is dat aandeel nogal zwak, in het bijzonder bij VTM (5,4%) en het Catalaanse TVC (17,6%). Het is bovendien niet onaannemelijk om te stellen dat het aandeel van de import nog lager zou liggen, indien we meer commerciële zenders in het overzicht hadden kunnen opnemen.

Belangrijkste Europese exporteurs

Om het aandeel van de belangrijkste Europese exportlanden te berekenen, kunnen we verschillende indicatoren gebruiken. Tabel 3 presenteert de flow in een nominale zin (in uren per jaar), terwijl tabel 6 de import op een proportionele wijze heeft berekend. Een belangrijke bevinding uit deze gegevens is dat het aandeel van *Groot-Brittannië* als belangrijkste Europese exporteur van tv-fictie sterk is afgenomen. Gedurende de periode 1990/93 ging de export naar de zenders in onze sample van 1.614 naar 1.509 uur, of een afname van 6,5%. Het aandeel van Brits drama ging er in het algemeen van 15,7% naar 11,8%. De belangrijkste afnemers waren het Noorse NRK (25%), de Nederlandse publieke omroepen (19,1%) en de twee zenders van het Portugese RTP (15,9 en 14,2%).

Het dalend belang van Britse programma's staat in contrast met de toename in de export van *Duitse* en *Franse fictie*, goed voor respectievelijk 8,4% en 4% in 1993. De export van *Italiaanse* fictieproducten is eerder marginaal, met een aandeel van zowat 1,7%. Een centrale determinant in het interne verkeer of stroom van fictieprogramma's blijft echter de taal- en culturele proximateit: de gegevens in tabel 3 tonen aan dat Duitse producenten b.v. vooral uitvoeren naar stations in Oostenrijk en Zwitserland; Franse naar Portugal, Spanje en België; Italiaanse naar Oostenrijk en Zwitserland.

Land/streek Kanaal	Groot-Brittannië			Duitsland			Frankrijk			Andere		
	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Vershil 90/93 (%)
Oostenrijk												
ORF (2 kanalen)	n/b	217	n/b	n/b	929	n/b	n/b	233	n/b	n/b	276	n/b
België: Vlaanderen												
BRTN1	116	87	-25,0	62	109	75,8	19	43	126,3	57	67	17,5
BRTN2	9	28	211,1	5	3	-40,0	0	40	xx	23	19	-17,4
VTM	26	59	126,9	0	30	xx	3	2	-33,3	21	10	xx
Denemarken												
DR	n/b	148	n/b	n/b	45	n/b	n/b	33	n/b	n/b	72	n/b
Nederland												
Openbare tv (3 kanalen)	379	384	1,3	109	76	-30,3	24	42	75,0	97	14	-85,6
Noorwegen												
NRK	81	154	90,1	29	22	-24,1	4	43	975,0	75	72	-4,0
Portugal												
RTP (2 kanalen) **	802	722	-10,0	123	121	-1,6	112	229	104,5	101	335	231,7
Spanje (Catalonië)												
TVC (2 kanalen)	n/b	398	n/b	n/b	0	n/b	n/b	133	n/b	n/b	100	n/b
Zweden												
SR (2 kanalen)	n/b	213	n/b	n/b	13	n/b	n/b	60	n/b	n/b	83	n/b
Zwitserland												
SRG (DRS)	201	75	-62,7	242	590	143,8	133	75	-43,6	111	139	25,2
Som (uren) *	1.614	1.509	-6,5	570	951	66,8	295	474	60,7	485	656	35,3
Som (uren)	-	2.485	-	-	1.938	-	-	933	-	-	1.187	-
Gemiddelde per kanaal *	161,4	150,9	-6,5	57,0	95,1	66,8	29,5	47,4	60,7	48,5	65,6	35,3
Gemiddelde per kanaal	-	146,2	-	-	114,0	-	-	54,9	-	-	69,8	-
Aandeel in fictie-output (%) *	15,7	11,8	-3,9	5,6	7,4	1,9	2,9	3,7	0,8	4,7	5,1	0,4
Aandeel in fictie-output (%)	-	10,8	-	-	8,4	-	-	4,0	-	-	5,1	-

* Gegevens voor alle kanalen, behalve voor DR, ORF, TVC en SR (geen gegevens beschikbaar voor 1990); geen specifieke gegevens voor RTBF

** Canal 1 en TV2

n/b Gegevens niet beschikbaar

Tabel 3: Oorsprong van geïmporteerde Europese fictie (1990, 1993)

Hiermee zijn we meteen ook beland bij de vraag in hoeverre de zgn. *Europese quotaregeling* van de richtlijn daadwerkelijk gevolgd wordt voor wat fictie betreft. Opvallend in dit geval is dat het voornamelijk zenders buiten de EU (in 1993!) waren, die de 50%-norm hebben 'gevolgd'. Het aandeel van Europese fictie is het grootst bij de Noorse NRK (57,1%), de Zwitserse DRS (55,7%) en de Zweedse SR (54,4%). Daarna volgen de Belgische RTBF (50,8%) en het Deense DR (50,3%), elk met een aandeel van Europese fictie, dat net de norm van 50% haalt (zie tabel 6).

Niet-Europese import

Een andere belangrijke vraag betreft de import van buiten Europa, in hoofdzaak die vanuit de VSA (zie tabellen 4 en 6). Een centrale bevinding hier is dat de import van *VS-fictioneel materiaal* in nominale zin sterk is toegenomen, maar dat het procentuele aandeel ervan de laatste jaren licht is afgenomen. De nominale groei bedraagt 21,7% (van 5.585 naar 6.798 uur in 1993), en is het duidelijkst in België (+67,2% voor de RTBF b.v.), Denemarken (+17,3%) en Portugal (+15,6%). In andere landen zoals Nederland en Noorwegen is er sprake van een gevoelige daling (-4,2% en -3,2%).

Deze nominale groei liep dus niet volledig gelijk met de toename in de globale fictie-output, zodat we kunnen spreken van een relatieve daling in het aandeel van VS-fictie van 1,8% (van 44,8% naar 43%).

De 18 zenders in tabel 4 zonden samen zowat 11.649 uur VS-drama uit in 1993 (een gemiddelde van 647 uur per kanaal, of bijna 2 uur per dag), goed voor 46,4% van de globale fictie-output. Het hoogste aandeel vonden we bij VTM (70,5%), TVC (62,4%), BRTN-tv2 (55%), de Nederlandse publieke zenders (48,1%) en ORF (47,5%).

Wanneer we kijken naar de andere belangrijke internationale exporteurs, dan merken we dat hun aandeel relatief beperkt blijft (tabellen 4 en 6). De gegevens in dit onderzoek tonen de vrij marginale en afnemende positie van *Australische series en serials* aan (2,8% in 1993, een daling van 0,9%). Enkel in Nederlandstalige kleine regio's (Vlaanderen en Nederland) is hun aandeel relatief belangrijk (tussen 5,3% en 11,7%).

Het programmatisch gewicht van fictie uit andere landen blijft vrij stabiel en schommelt rond 11%. Twee relatief belangrijke fictie-exporterende landen zijn *Brazilië* en *Japan*, goed voor respectievelijk en gemiddeld 2,9% en 0,4%⁶ (tabel 6). In deze context moet men opnieuw verwijzen naar de rol van de culturele en taalproximiteit: Braziliaanse televisiefictie

Tabel 4: Output van niet-Europese fictie per kanaal (1990, 1993)

Land/streek Kanaal	VS-fictie			Australische fictie			Fictie andere landen		
	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Verschil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Verschil 90/93 (%)	Output 1990 (uren)	Output 1993 (uren)	Verschil 90/93 (%)
Oostenrijk									
ORF (2 kanalen)	n/b	1.897	n/b	n/b	33	n/b	n/b	107	n/b
België: Vlaanderen									
BRTN1	324	618	90,7	52	165	217,3	63	97	54,0
BRTN2	48	194	304,2	57	4	-93,0	37	37	0,0
VTM	1.018	1.324	30,1	111	206	85,6	23	22	-4,3
België: Franstalig gedeelte									
RTBF	457	764	67,2	0	7	xx	40	223	457,5
Denemarken									
DR	388	455	17,3	0	7	xx	49	36	-26,5
Nederland									
Openbare tv (3 kanalen)	1.011	969	-4,2	168	106	-36,9	196	81	-58,7
Noorwegen									
NRK	189	183	-3,2	34	9	-73,5	47	73	55,3
Portugal									
RTP (2 kanalen) **	1.401	1.619	15,6	143	90	-37,1	837	1.087	29,9
Spanje (Catalonië)									
TVC (2 kanalen)	n/b	2.233	n/b	n/b	33	n/b	n/b	411	n/b
Zweden									
SR (2 kanalen)	n/b	721	n/b	n/b	36	n/b	n/b	25	n/b
Zwitserland									
SRG (DRS)	749	672	-10,3	22	5	-77,3	97	100	3,1
Som (uren) *	5.585	6.798	21,7	587	599	2,0	1.389	1.756	26,4
Som (uren)	-	11.649	-	-	701	-	-	2.299	-
Gemiddelde per kanaal *	465,4	566,5	21,7	48,9	49,9	2,0	115,8	146,3	26,4
Gemiddelde per kanaal	-	647,2	-	-	38,9	-	-	127,7	-
Aandeel in fictie-output (%) *	44,8	43,0	-1,8	4,7	3,8	-0,9	11,1	11,1	0,0
Aandeel in fictie-output (%)	-	46,4	-	-	2,8	-	-	9,2	-

* Gegevens voor alle kanalen, behalve voor ORF, TVC en SR (geen gegevens beschikbaar voor 1990)

** Canal 1 en TV2

n/b Gegevens niet beschikbaar

werd vooral geïmporteerd door de Portugese publieke zenders RTP Canal 1 (18,4%) en TV2 (15,6%), terwijl het betrekkelijk onbelangrijk is voor de andere zenders in de steekproef.

Populariteit

De kracht van de culturele nabijheid in het sturen van de tv-stromen is hoofdzakelijk gebaseerd op de voorkeuren en de smaak van het lokale publiek. In dit laatste deel van de analyse gaan we daarom kort in op een indicator met betrekking tot de publieke consumptie. Verscheidene auteurs hebben in het verleden al gewezen op het belang, maar ook op de moeilijkheid om gegevens over de publieke consumptie en voorkeur te integreren in internationale flow-studies. In deze context werden zeer uiteenlopende indicatoren gehanteerd (waaronder kijkdichtheden, populariteitslijsten,...), maar telkens werd gewezen op de beperkte indicatieve waarde ervan (b.v. Antola en Rogers, 1984; Straubhaar, 1983; Sepstrup en Goonasekera, 1994). In dit vervolgonderzoek, dat vooral belangstelling heeft voor de herkomst van de meest populaire fictieprogramma's, maakten we gebruik van zgn. populariteitslijsten met betrekking tot de 20 meest succesvolle fictieprogramma's tijdens de prime-time in 1993. De programma's werden systematisch geordend en geanalyseerd volgens de herkomst en de taal. Alhoewel deze populariteitslijsten geen hoge representatieve waarde hebben voor de gehele fictie-output, kunnen ze wel beschouwd worden als indicatief voor de publieke voorkeuren, vooral dan binnen een internationale vergelijkende context.

Tabel 5, die men kan beschouwen als een populariteitsmatrix, geeft eerst en vooral de populariteit aan van drama in de eigen taal of van eigen makelij. Alhoewel het aandeel van nationaal drama relatief beperkt is (11,6% in 1993), is het zeer goed vertegenwoordigd in de matrix (35%). Hetzelfde geldt voor programma's in de lokale taal (50,5%).

Ook Amerikaanse fictieprogramma's zijn goed present in de tabel (35,5%), hetgeen iets minder is dan het aandeel ervan in de output (46,4%). Deze gegevens moeten natuurlijk met voorzichtigheid gehanteerd worden, maar ze onderlijnen alleszins de blijvende aantrekkingskracht van Amerikaanse fictie in Europa.

Het aandeel van fictieprogramma's uit andere Europese landen houdt grosso modo gelijke tred met hun aandeel in het aanbod. Britse fictie b.v., goed voor 10,8% in de output, levert 8,5% van de meest populaire programma's (zie tabellen 3 en 5). De populariteit van niet-Europese en niet-Amerikaanse programma's is marginaal (0,5%), alhoewel ze 11% van het aanbod aanleveren.

Tabel 5: Oorsprong van de 20 meest populaire fictieprogramma's tijdens de prime-time (per kanaal, 1993)

Land/streek Omroep	Nationale/ eigen fictie	Fictie in eigen taal	Verenigde Staten	Australië	Groot- Britannië	Duitsland	Frankrijk	Italië	Andere Europese landen	Totaal Europese landen *	Andere landen
Oostenrijk ORF	4	14	5			10		1		11	
België: Vlaanderen											
BRTN1	14	15	2		1	2			1	4	
BRTN2			17		2			1		3	
VTM	10	11	8		1				1	2	
België: Franstalig gedeelte											
RTBF		10	9				10		1	11	
Denemarken											
DR	10	10	9		1					1	
Nederland											
Openbare tv	10	10	7		3					3	
Norwegen											
NRK	9	9	4		5	1			1	8	
Spanje (Catalonië)											
TVC	8	8	7		2				3	5	
Zwitserland											
DRS	5	14	3		2	9				11	1
Totaal	70	101	71	0	17	22	10	2	7	59	1
Percentage	35	50,5	35,5	0	8,5	11	5	1	3,5	29,5	0,5

Voor series en serials werden alleen de hoogste kijkcijfers genomen

* Nationale of eigen fictie uitgezonderd

Deze indicatoren moeten uiteraard met methodologische voorzichtigheid worden benaderd, maar twee tendensen tekenen zich duidelijk af: naast het blijvend succes van VS-drama, is er sprake van het strategisch belang van programma's met een korte taal- en culturele afstand.

INTERPRETATIE EN DISCUSSIE

Overige beleidsniveaus en algemene tendensen in de tv-sector

Deze empirische studie concentreerde zich op de intra-Europese stroom van tv-fictie tijdens de jaren 1990/93 - een periode tijdens dewelke verschillende beleids- en wetgevende maatregelen werden getroffen om de productie en distributie van lokale programma's te beschermen en te stimuleren (cf. de versterking van het MEDIA-programma, de richtlijn 'Tv zonder Grenzen', enz.). Dit diachronisch flow-onderzoek richtte zich vooral op de problematiek van de afhankelijkheid van zenders in kleine landen en taalgemeenschappen met beperkte productiecapaciteiten.

Bij de verdere interpretatie van deze gegevens dient men echter niet alleen rekening te houden met het Europees beleid, maar ook, zoals de professionele denktank aangaf (Think-Tank, 1994), met een aantal andere beleidsniveaus. Hierbij moet men natuurlijk verwijzen naar de verschillende *regionale en nationale steunmechanismen* die betrekking hebben op de productie van lokaal fictioneel materiaal. De bestaande overzichten van dergelijke Europese beleidsniveaus (b.v. CNC, 1989; Dibie, 1991; Pauwels, 1994; Tavenas en Volard, 1989) tonen een bijzonder versplinterd beeld van zeer uiteenlopende steunmechanismen, waarvan er zich heel wat richten op de steun aan de noodlijdende filmproductie. Ondanks het EU-beleid terzake werden er tijdens de afgelopen jaren verscheidene steunfondsen opgericht voor de tv-productie (vooral met betrekking tot fictie). Zo is er in verschillende landen en regio's een duidelijke tendens merkbaar om grotere fondsen op te richten voor film- en tv-productie, of om de bestaande steunmaatregelen voor langspeelfilmproductie open te stellen voor drama in brede zin (met inbegrip van tv-fictie; cf. Vlaanderen, Portugal, Denemarken). Deze tendens van convergentie tussen film- en tv-fictieproductie is trouwens ook merkbaar op een ruimer supranationaal Europees niveau (Europese Commissie, 1994b). In Vlaanderen b.v. werd begin 1994 het bestaande steunmechanisme voor filmproductie geopend en breder vertaald naar een audiovisueel fonds voor film- en televisieproductie (b.v. Permentier, 1994).

Een ander cruciaal gegeven, waarmee rekening gehouden moet worden bij de interpretatie van de resultaten van ons onderzoek, zijn natuurlijk de *algemene tendensen binnen de internationale tv- en audiovisuele sector*. Het spreekt voor zich dat een aantal algemene tendensen - die vaak op een vrij modieuze wijze worden aangeduid als deregulering, transnationalisering, convergentie en synergie - een dominerende invloed hebben op de concrete praktijk van produktie en programma-aankoop bij de verschillende stations. In de context van drama en fictie dient men vooral te verwijzen naar de steeds toenemende vraag naar populaire programma's en programmaformules op de internationale markt; de exploderende kostprijs van deze produkties; de stijgende competitie binnen nationale en regionale markten; de ethiek van kostenbeheersing, financiële rationalisering en efficiënt management binnen zowel private als publieke zenders, enz.

Op dit ogenblik blijft het echter een open vraag welke invloed er precies uitgaat van deze algemene tendensen op de effectiviteit van het supranationaal Europees beleid. De vraag of de verschillende vormen van lokale en nationale steunmaatregelen het gemeenschappelijk Europese beleid niet op een of andere manier vervalsen, is cruciaal, maar zelden afdoende empirisch onderzocht.

Exponentiële groei en bipolarisatie

Een eerste duidelijke tendens, die vooral toe te schrijven valt aan de groeiende competitiviteit binnen de verschillende Europese deelmarkten, is het steeds *groter wordend programmatorisch belang van dramaproducties binnen een exploderende globale televisie-output*. Een ander resultaat, dat enigszins ingaat tegen de EU-beleidsdoelstellingen, is dat dit exponentieel groeiend fictieaanbod *niet* ingrijpend gezorgd heeft voor een *intensere intern verkeer binnen de Unie*. In nominale zin is er wel een toename van de niet-nationale, Europese produkties, maar het aandeel gaat in een dalende lijn. Dit betekent dat VS-produkties de stroom blijven domineren met een stabiel marktaandeel van zowat 50% van het verkeer.

De belangrijkste tendens echter is dat vooral in kleine Europese landen/regio's met beperkte productiecapaciteiten er een beduidende groei valt af te tekenen in het voordeel van nationaal of eigen drama.

Wanneer men deze tendensen bekijkt vanuit een beleidsoogpunt, moet men durven te erkennen dat ze grotendeels ingaan tegen de geest van de Europese doelstellingen. Er is ten eerste geen bemoedigende versterking van de intra-Europese flow. De 50%-norm voor Europese produkties

wordt voor fictie door bijna geen enkele zender binnen de Unie gehaald. Het is natuurlijk moeilijk om na te gaan of deze norm ook zonder enig supranationaal beleid zou worden gehaald (zie hoger: contextuele factoren), maar het is opvallend dat stations buiten de Unie (in 1993) er wel in slagen meer dan 50% Europese producties te vertonen.

Een andere belangrijke tendens, die eveneens vragen stelt bij de effectiviteit van het Europees beleid, heeft betrekking op een verdere *bipolarisatie* van het aanbod. Hiermee bedoelen we dat de groeiende competitie in de meeste landen een tendens losweekt waarbij de zenders zich gaan toespitsen op enerzijds lokale programmastrategieën en anderzijds op een stabiele afhankelijkheid ten aanzien van Amerikaanse producten. Het gaat hier in het algemeen om een duidelijke tendens tot groeiende (bi-)polarisatie tussen plaatselijke en VS-programma's. Deze tendens, die net zo kenmerkend was voor de programmastructuur van zenders in grote Europese exporterende landen, werd eerder al omschreven als 'one of the most negative symptoms of the change in the audiovisual market in the EU' (Think-Tank, 1994:30). Ons onderzoek toont aan dat net deze tendens nu ook wordt overgenomen door de zenders in kleine landen/taalgemeenschappen.

Bij dit alles dient men zich natuurlijk de centrale vraag te stellen - zoals ook de professionele denktank tussen de regels door aangeeft (ibid.:29) - of al deze tendensen uiteindelijk niet gewoonweg veroorzaakt werden door het beleid van wilde liberalisering en commercialisering, hetgeen geleid heeft tot een ongeziene concurrentie. Gaat het hier m.a.w. niet om één van de interne tegenstrijdigheden van het Europese beleid? Het gaat hier om de vraag of de liberalisering en de daarbij horende groeiende afhankelijkheid van populaire VS-import niet haaks komen te staan op initiatieven om de Europese distributie te steunen. Deze kritische, maar fundamentele vragen werden uiteraard niet overgenomen in de uiteindelijke versie van de Green Paper.

Technocratisch beleid

Een andere belangrijke factor, waarvan de reikwijdte onvoldoende wordt ingeschat door de Europese beleidsmakers, is de kracht van de *taal- en culturele proximateit*. Deze factor kwam duidelijk uit de verf bij de analyse van de consumptie en de populariteit van lokaal drama, maar ze beïnvloedde ook de stromen en het interne verkeer. Volgens de Green Paper (Europese Commissie, 1994a:46) kunnen deze taal- en culturele barrières in de Europese stroom gemakkelijk overwonnen worden door gebruik te maken van hoog-kwalitatieve 'dubbing' en 'subtitling'-technologie.

In deze context kan men zich echter wel de vraag stellen of culturele proximitie herleid kan worden tot het taalaspect alleen, en of men het niet breder moet bekijken (cf. proximitie in stijl, vormgeving en inhoud). Hier lijkt het aangewezen om te verwijzen naar een courant gebruik in Hollywood om eenvoudigweg succesvolle buitenlandse (lees: Europese) formats en scripts opnieuw volledig te verfilmen en te vertalen naar de lokale context. Dit voorbeeld toont aan dat een louter technologische ingreep op het aspect taal alleen onmogelijk kan optornen tegen de kracht van de culturele proximitie (of afstand) bij de distributie van fictie. Een gelijkaardige technocratische benadering vinden we in andere delen van de Green Paper. Zo wordt er de vraag geopperd of men niet moet afstappen van het beleid om bepaalde projecten te steunen (de 'project-by-project'-benadering), ten voordele van een meer structurele benadering. Hierbij zou men dan voorrang verlenen aan 'companies with potential for a number of programmes, thereby helping them to spread the inherent risks' (Europese Commissie, 1994a:36-7). Deze optie, die heel wat aanhangers telt, wordt echter op verschillende gronden aangevochten: zo zou het belang van lobbywerk nog toenemen; grote productiehuisen in (grote) landen met goed uitgebouwde productiefaciliteiten zouden worden bevoordeeld; en het zou het monopoliseringsproces in de audiovisuele sector nog doen toenemen. In deze context is het ook onduidelijk hoe deze beleidslijnen (cf. de trend om productiehuisen te steunen eerder dan bepaalde projecten; steun aan een globale pan-Europese dimensie eerder dan een intra-Europese dimensie; het onderschatten van het belang van de taal- en culturele barrières) uiteindelijk verzoend kunnen worden met de retorische verzuchting om de culturele diversiteit te blijven garanderen (ibid.:37).

Het is echter noodzakelijk dat het beleid rekening houdt met de bestaande structurele ongelijkheden en met de culturele barrières binnen Europa. De vraag kan gesteld worden of de sterke nadruk op een pan-Europese dimensie voor de distributie niet nog beter kan worden aangevuld met maatregelen die vooral de co-productie en distributie tussen bepaalde landen en regio's versterken, hierbij inspeland op de bestaande taal- en culturele banden. Vooral coproductie van hoog-kwalitatieve programma's zouden hierbij gesteund worden, aangezien goedkoop gemaakte producties bestemd voor een lokale markt maar weinig exportkansen bieden.

Tabel 6: Oorsprong van fictie per kanaal (%; 1993)

Land/streek Omroep	Nationale/ eigen fictie	Verenigde Staten	Australië	Japan	Brazilië	Groot- Brittannië	Duitsland	Frankrijk	Italië	Andere Europese landen	Totaal Europese landen *	Andere landen
Oostenrijk												
ORF	7,6	47,5	0,8	0,4	1,0	5,4	23,3	5,8	5,3	1,6	41,4	1,3
België: Vlaanderen												
BRTN1	15,7	44,0	11,7	0,4	0,0	6,2	7,8	3,1	0,8	4,0	21,8	6,5
BRTN2	7,9	55,0	1,1	0,0	0,0	7,9	0,9	11,3	1,4	4,0	25,5	10,5
VTM	12,0	70,5	11,0	0,0	0,0	3,1	1,6	0,1	0,2	0,4	5,4	1,2
België: Franstalig gedeelte												
RTBF	1,7	37,8	0,3	0,0	0,0	n/b	n/b	n/b	n/b	n/b	49,1	11,0
Denemarken												
DR	20,6	45,4	0,7	0,4	0,0	14,8	4,5	3,3	1,5	5,7	29,7	3,2
Nederland												
Openbare zenders	16,9	48,1	5,3	0,0	0,0	19,1	3,8	2,1	0,7	0,0	25,7	4,0
Noorwegen												
NRK	9,9	29,7	1,5	0,0	0,0	25,0	3,6	7,0	0,5	11,2	47,2	11,8
Portugal												
RTP-Canal 1	15,9	36,2	3,0	0,0	18,4	15,9	0,0	3,2	1,0	4,5	24,7	1,9
RTP-TV2	6,6	31,3	0,5	3,6	15,6	14,2	5,6	6,8	1,4	7,4	35,5	6,8
Spanje: Catalonië												
TVC	7,6	62,4	0,9	0,0	0,0	11,1	0,0	3,7	1,4	1,4	17,6	11,5
Zweden												
SR	32,9	42,0	2,1	0,6	0,1	12,4	0,8	3,5	2,6	2,2	21,5	0,8
Zwitserland												
DRS	5,5	38,4	0,3	0,2	0,8	4,3	33,7	4,3	3,1	4,9	50,2	4,7
Gemiddelde	12,8	45,1	3,2	0,4	2,9	12,2	7,1	4,5	1,7	4,0	29,5	6,1

* Nationale of eigen fictie uitgezonderd

n/b Gegevens niet beschikbaar

NOTEN

- 1 Voor een overzicht en commentaar bij deze vrijhandelsgesprekken en de discussies hieromtrent, zie o.a. Biltereyst, 1995a en 1995c; Ralite, 1993; Royen en Buob, 1993; Think-Tank, 1994:11-15; Van Poecke en Van den Bulck, 1994.
- 2 Hier verwijzen we naar de richtlijn 'Televisie zonder Grenzen' (Council, 1989) als het algemene kader voor het principe van het vrije verkeer van tv-diensten; evenals naar verschillende projecten binnen het MEDIA-programma (EC, 1993; 1994b) ter ondersteuning van de produktie en de distributie van audiovisuele goederen.
- 3 Zie o.a. Collins, 1994; Dyson en Humphreys, 1990; Schlesinger, 1994; Silj, 1992; Think-Tank, 1994:37-41.
- 4 In deze context is het niet verbazend dat dit rapport tot positieve conclusies kwam m.b.t. de impact, m.n. dat het MEDIA-programma diende te worden versterkt (EC, 1993b:14-5).
- 5 Het gaat hier meer specifiek om een follow-up studie, waarbij de gegevens van 1990 eerder al werden gepubliceerd (o.a. Biltereyst, 1992).
- 6 Anders dan in de eerste studie (Biltereyst, 1992), nemen we hier ook gegevens op over Brazilië en Japan.

LITERATUURLIJST

- Antola, L. & Rogers, E. (1984) 'Television Flows in Latin America', *Communication Research*, 11 (2): 183-202.
- Biltereyst, D. (1992) 'Language and Culture as Ultimate Barriers?', *European Journal of Communication*, 7 (4): 517-40.
- Biltereyst, D. (1995a) *Hollywood in het Avondland. Analyse van de Afhanke-lijkheid en de Impact van VS-televisie in Europa*. Brussel: VUBPress.
- Biltereyst, D. (1995b) 'Taalverwantschap, Culturele Affiniteit en Economie: Determinanten in het Europese Fictie-Aanbod', in P. Rutten & K. Hamers (red.) *Internationalization in Mass Communication and Cultural Identity*. Nijmegen: ITS, K.U.Nijmegen.
- Biltereyst, D. (1995c) 'European Audiovisual Policy and the Cross-border Circulation of Fiction. A Follow-up Flow-study', *European Journal of Cultural Policy*, 2 (1): 3-24.
- Burgelman, J.-C., Biltereyst, D. & Pauwels, C. (red.) (1995) *Audiovisuele Media in Vlaanderen*. Brussel: VUBPress.
- CIT (1990) *The Market for TV Programming in Western Europe 1990*. London: Communications & Information Technology.
- CNC (1989) *Les Aides à la Production Cinématographique. Enquête sur 12 Pays*. Paris: Centre Nationale de la Cinématographie.
- Collins, R. (1990) *Culture, Communication, and National Identity*. Toronto: University of Toronto Press.

- Collins, R. (1994) *Broadcasting and Audio-visual Policy in the European Single Market*. London: John Libbey.
- Council (1989) *Council Directive 'Television without Frontiers'*, Council of the European Communities, 3 Octobre 1989. (89/552/EEC).
- De Bens, E., Kelly, M. & Bakke, M. (1992) 'Television Content: Dallasification of Culture?', in K. Siune & W. Truetzschler (eds.) *Dynamics of Media Politics. Broadcasting and Electronic Media in Western Europe*. London: Sage.
- Dibic, J.N. (1991) *Les Interventions Publiques dans le Financement de la Production Cinématographique et Audiovisuelle en Europe Continentale*. Strasbourg: Council of Europe.
- Driessen, F.M. & Boon, H. (1991) *De Filmfondsen in de Jaren Tachtig*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Dyson, K. & Humphreys, P. (eds.) (1990) *The Political Economy of Communications. International and European Dimensions*. London: Routledge.
- EC (1993a) *Commission Communication on the Evaluation of the Action Programme to Promote the Development of the European Audiovisual Industry*. Luxembourg: Europese Commissie, 23 juli 1993.
- EC (1993b) *White Paper. Growth, Competitiveness and Employment - the Challenges and Ways Forward into the 21st Century*. Brussel: Europese Commissie, 5 december 1993.
- EC (1994a) *Green Paper. Strategy Options to Strengthen the European Programme Industry in the Context of the Audiovisual Policy of the European Union*. Brussel: Europese Commissie, 7 april 1994.
- EC (1994b) *Media: Guide for the Audiovisual Industry*. Brussel: Europese Commissie.
- Eurostat (1994) 'Audiovisual services', *Panorama 1994*, Brussel: Eurostat.
- Hellman, H. & Sauri, T. (1994) 'Public Service Television and the Tendency Towards Convergence: Trends in Prime-Time Programme Structure in Finland, 1970-92', *Media, Culture & Society*, 16 (1): 47-71.
- IIC (1988) *Stories come first: Television Fiction in Europe*. London: International Institute of Communications.
- Lange, A. & Renaud, J.-L. (1989) *The Future of the European Audiovisual Industry*. Manchester: European Institute of the Media.
- Larsen, P. (ed.) (1990) *Import/Export: International Flow of Television Fiction*. Paris: Unesco.
- Média Salles (1993) *European Cinema Yearbook. A Statistical Guide*. Milan: Cinéma d'Europe.
- Nordenstreng, K. & Varis, T. (1974) *Television Traffic - A One-Way Street ?* Paris: Unesco.
- Pauwels, C. (1994) 'Vlaamse Beleidsmogelijkheden in een Europees Perspectief', in J.C. Burgelman, D. Biltereyst & C. Pauwels (eds.) *Audiovisuele Media in Vlaanderen*. Brussel: VUBPress.
- Permentier, L. (1994) 'Driehonderd Miljoen Frank Steun voor Audio-Visuele Producties', *De Standaard*, 14 september 1994.

- Ralite, J. (1993) 'Danger pour la Civilisation', *Le Monde*, (476): 32.
- Royen, M.-C. & Buob, J. (1993) 'Voulons-Nous une Europe Américaine?', *Le Vif/L'Express*, 15 oktober 1993.
- Schlesinger, Ph. (1994) 'Europe's Contradictory Communicative Space', *Daedalus*, 123 (2): 25-52.
- Sepstrup, P. (1989) 'Research into International Television Flows: A Methodological Contribution', *European Journal of Communication*, 4 (4): 393-407.
- Sepstrup, P. & Goonasekera, A. (1994) *TV Transnationalisation: Europe and Asia*. Paris: Unesco.
- Silj, A. (1992) *The New Television in Europe*. London: John Libbey.
- Straubhaar, J. (1991) 'Beyond Media Imperialism: Assymetrical Interdependence and Cultural Proximity', *Critical Studies in Mass Communication*, 8 (1): 39-59.
- Straubhaar, J. & Viscasillas, G. (1991) 'Class, Genre, and the Regionalization of Television Programming in the Dominican Republic', *Journal of Communication*, 41 (1): 53-69.
- Tavenas, S. & Volard, F. (1989) *Guide du Cinéma Européen*. Paris: Ramsay.
- Think-Tank (1994) *Report by the Think-Tank on the Audiovisual Policy in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, March 1994.
- Van Poecke, L. & Van den Bulck, H. (eds.) (1994) *Culturele Globalisering en Lokale Identiteit. Amerikanisering van de Europese Media*. Leuven: Garant.
- Varis, T. (1985) *International Flow of Television Programmes*. Paris: Unesco.